

SANATSAL ANLATIMLA PSİKOLOJİK VE EĞİTSEL MESAJIN SUNUMU: “İLK CİNAYET” *

*Mustafa AYDEMİR***

*Metin ERKAL****

ÖZET

Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biri olan Ömer Seyfettin, hikâyenin kendine has dünyası içerisinde sadece bir edebî zevk oluşturmakla kalmaz eğitsel anlamda da başarılar elde eder.

Ömer Seyfettin’in hikâyeleri eğitim sistemimizde halen güncelliğini koruyan birtakım unsurlar taşımaktadır. “İlk Cinayet” adlı hikâyesi kurgulanmış bir olay sunmakla kalmaz, özellikle yapısal anlamda kelime- olay- mesaj üçlemesinin de seçkin bir örneğini oluşturur. Kelimelerin, özellikle de renklerin ön plana çıktığı eserde olması gerekenle olan arasındaki çatışma, eserin ana yapısını oluşturur. Çocuk ve martı yavrusunun bütünleşmesi eğitsel birtakım sonuçların irdelenmesine zemin hazırlar ve bu durum etkili sanatsal anlatımlarla ortaya konur.

Bu çalışmanın amacı, Ömer Seyfettin için genel olarak söylenen “üslupta özensizdir” yaklaşımının aksine, yazarın mesaj ve anlatım arasındaki başarılı sunumunu tespit etmektir. Ayrıca hikâyenin diğer unsurları üzerinde durup ayırt edici özelliklerini belirlemek de amaçlanmıştır.

Bu bağlamda giriş bölümünde, hikâyenin psikolojik ve eğitsel özelliklerine değinildikten sonra, bu hikâyenin okuyucuda uyandırdığı duygular üzerinde durulmuştur. Daha sonra hikâyenin öne çıkan özelliklerine belli başlıklar altında dikkat çekilmiştir. Sonuç kısmında ise, çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Hikâyeden hareketle Ömer Seyfettin’in dil ve üslup özellikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, İlk Cinayet, eğitsel tavır

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: mustafa758@windowlive.com

*** Yrd. Doç. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü, El-mek: erkalmetin@gmail.com

THE PRESENTATION OF PSYCHOLOGICAL AND EDUCATIONAL MESSAGE THROUGH ART “İLK CİNAYET”

ABSTRACT

Ömer Seyfettin who is one of the important names of Turkish story writing doesn't only enable literary pleasure peculiar to its original world but it also acquires artistic successes educationally.

The story of Ömer Seyfettin bears several features which are still popular in our education system. The story named 'The First Murder' not only presents fictionalized event but also forms a prominent sample of the combination of the three components word-event-message. The conflict between what there is supposed to be and what exists where the words especially the colors should be emphasized makes up the main structure of the work. The unification of the child and the seagull enables the discussions of several results and this case is presented with effective artistic expressions.

The purpose of this work is to determine the successful presentation between message and expression unlike the approach that the author is 'He is imprecise in style'. Moreover it has been aimed to determine the distinctive features focusing on other components of the story.

In this respect at the introduction part, after mentioning the psychological and educational features of the story, the emotions which the story aroused on the reader have been focused. Then the prominent features have been emphasized under certain headlines. At the conclusion part, general assessment of the study has been made. By the help of the story, the language and style features have been determined.

Key Words: Ömer Seyfettin, İlk Cinayet, Educational attitude

İlk Cinayet (Metin)

Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım! Bu azap âdeta kendimi bildiğim anda başladı. Belki daha dört yaşında yoktum. Ondan sonra yaptığım değil, hattâ düşündüğüm fenalıkların bile vicdanımda tutuşturduğu nihayetsiz cehennem azapları içinde hâlâ kıvranıyorum. Beni üzen şeylerin hiç birini unutmadım. Hâtıram sanki elem için yapılmış.

Evet, acaba dört yaşında var mıydım? Ondan evvel hiçbir şey bilmiyorum. Şuur, başımıza nasıl yakmayan bir yıldırım gibi düşer. Tolstoy, daha dokuz aylık bir çocukken kendisinin banyoya sokulduğunu hatırlıyor. İlk duygusu bir haz! Benimki müthiş bir ıstırap ile başladı. Ben ilk defa kendimi Şirket vapurunda hatırlıyorum. Hâlâ gözümün önünde: Sanki dünyaya o anda doğmuşum, annemin kucağındayım. Gürültülü bir kadın kalabalığı... Annem, yanındaki çok sarı saçlı, genç bir hanımla gülüşerek konuşuyor, cigara içiyorlar. Annem cıgarasını ince gümüş bir maşaya takmış. Ben bunu istiyorum.

- Al, ama ağzına sürme!- diyor.

Bana bu ince maşayı veriyor, cıgarasını denize atıyor. Galiba yaz. Çok aydınlık, çok güneşli bir hava...

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Annem konuşurken mavi tüylü bir yelpazeyi yavaş yavaş sallıyor. Ben kucağından kayıyorum. Beni kollarımdan tutarak yanına oturtuyor. Gümüş maşacığın halkasına parmağımı takıyor, annem görmeden ucunu ağızıma sokuyor, dişlerimle ısırıyorum. Konuştuğu sarı saçlı hanımın çarşafı mavi... Ben beyazlar giymiştim. Başım açık. Saçlarım çok. Hem galiba dağılmış. Annem bunları düzeltirken başımı yukarı kaldırıyorum. Güneşten kum kum parlayan tentenin kenarında el kadar bir gölge kımıldıyor.

- *Bak, bak! –diyorum. Annem de başını kaldırıyor:*
- *Kuş konmuş- diyor. Bu kuşu isteyince:*
- *Tutulmaz- diyor.*

Ben yine istiyorum. Annem şemsiyesiyle bu gölgenin altına vuruyor. Fakat gölgede hareket yok. Yine yanındaki hanıma dönüyor:

- *A, kaçmadı.*
- *Neye acaba?*
- *Yavru olacak mutlaka.*
- *Anne ben bu kuşu isterim- diye tutturuyorum.*

O vakit annem yelpazesini bırakıp ayağa kalkıyor, beni koltuklarımın altından tutuyor ve küçük bir top gibi dışarıya kaldırırken diyor ki:

- *Birdenbire tut ha!*

Başım keten tentenin hizasını aşınca, gözlerim kamaşıyor. Ellerimi uzatıyorum. Tutuveriyorum. Bu beyaz bir kuş... Annem alıyor elimden, öpüyor, sarı saçlı hanım da öpüyor, ben de öpüyorum.

- *A, zavallı daha yavru.*
- *Martı yavrusu.*
- *Uçamıyor olmalı.*
- *Denize düşerse boğulur.*

Öteki kadınlar da karışıyor, "Yaşamaz!" diyorlar. Annem beyaz kuşu "A zavallı, a zavallı!" diye uzun uzadıya okşadıktan sonra benim kucağıma veriyor.

- *Eve götürelim, belki yaşar –diyor-, ama sakın sıkma yavrum.*
- *Sıkmam.*
- *Böyle tut işte.*

Gümüş maşacığına bir ince cigara takıyor. Yanındaki hanımla yine dalıyor lafa. Kuşcağızın tüyleri o kadar beyaz ki... Dokunuyorum... Kanatlarının kemikleri belli oluyor. Ayakları kırmızı. Kaçmak için hiç çırpınmıyor, şaşırmış. Gözleri yusuvarlak. Kırmızı gagasının kenarında sanki sarı bir şey yemiş de bulaştığı kalmış gibi sarı bir iz var. Boynunu uzatarak etrafa bakmağa çalışıyor. Ben o vakit gözlerimi anneme kaldırıyorum. Yanımdaki hanımla gülüşerek konuşuyorlar. Benimle meşgul değil. Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça elimle tutuyorum. Bütün kuvvetimle sıkmağa başlıyorum. Kanatlarını açmak istiyor. Öteki elimle onları da tutuyorum. Mercan ayakları dizlerime batıyor. Sıkıyorum, sıkıyorum, sıkıyorum. Dışerimi kırılacak gibi sıkıyorum, gık diyemiyor. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyor. Pembe

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

sivri dili dışarı çıkıyor. Yuvarlak gözleri evvelâ büyüyor. Sonra küçülüyor, sonra sönüyor... Birdenbire, tekallüs etmiş ellerimi açıyorum. Beyaz kuşcağızın ölüsü “pat!” diye düşüyor yere.

Annem dönüyor, eğiliyor. Yerden bu henüz sıcak masum cesedi alıyor, “A...Aaa... Ölmüş!..” dedikten sonra bana dik dik bakıyor:

- Ne yaptın?
- Sıktın mı?
- Söyle bakayım?

Cevap veremiyor, avazım çıktığı kadar ağlamaya başlıyorum. Annemin elinden beyaz kuşun ölüsünü sarı saçlı hanım alıyor:

- Ah, ne günah!
- Zavallicık.

Başka kadınlar da lafa karışıyor. Karşımızda oturan şişman, ihtiyar bir kadın cinayetimi haber veriyor:

- Boğdu. Gördüm vallahi, ne hain çocuk...

Annem sapsarı kesilmiş, sesi titriyor:

- “Ah insafsız!” diye bana tekrar acı acı bakıyor. Daha beter ağlıyorum. O kadar ağlıyorum ki...

Beni artık susturamıyorlar. Ne vakit, nerede, nasıl sustuğumu bugün hatırlayamıyorum. Sanki ebediyen ağlıyorum.

Kendimi bilir bilmez yaptığım bu cinayetin üzerinden işte otuz seneden fazla bir zaman geçti. Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem, birdenbire, neşemi kaybederim. Bir çocuk feryadıyla ağlamak isterim. Kalbimin içinde derin bir sızı büyür, büyür. Göğsümü acıtır.

“Ah insafsız!” diye beni azarlayan anneciğimin ezeli tevbihini duyar gibi olurum.

(“Diken” dergisi, 1335/1919, S: 32)

Giriş

Tanzimat döneminde Emin Nihat’ın “Müsameretnâme” ve Ahmet Mithat’ın “Letaif-i Rivayât” adlı çalışmalarıyla başlayan Türk hikâyesi, daha sonra Sami Paşazade Sezai ve Halit Ziya ile daha teknik bir seviyeye ulaşır. Yakın dönem “kısa hikâye” tarihimizde, hikâyeciliğimizi yönlendiren iki önemli kavşak noktalarında birisi; Yakup Kadri, Refik Halit ve Ömer Seyfettin’in benimsediği Maupassant (olay); ikincisi ise, Maupassant kadar etkili olmasa da Memduh Şevket’le başlayan Çehov (durum) tarzıdır. Düzenli bir olay akışı içinde, serim-düğüm-çözüm bölümleri olan Maupassant hikâye tekniği, kurgu bakımından romanı andırmaktadır. Ayrıca içerik bakımından da beklenmedik bir son, nükte, ironi, abartı, mekân ile insanı kaynaştırma, taşraya ve kentin kenar semtlerindeki insanları ön plâna çıkarma gibi özellikleri bünyesinde barındırır. Küçük insanın hayatını işleyen Çehov tarzı ise, anlık durumları, yalın ve kısa cümlelerle işleyen, dramla ironiyi başarıyla birleştiren hayatın acımazlığını bir fotoğraf tekniğiyle düzenleyerek kurmaca bir dünya yaratmaktır (Gündüz 2003, 19).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Türk hikâyesinin geniş halk kitleleri tarafından benimsenip okunması Ömer Seyfettin (1884-1920) ile mümkün olur. Ömer Seyfettin’in “İlk Cinayet” adlı hikâyesi gerek anlatım gerekse taşıdığı psikolojik ve eğitsel mesajlar yönüyle dikkati çekmektedir. Sanatçı, hikâyenin kurgusundaki orijinalliklerle farklı bir yapı oluşturur. Ortaya çıkan sadece edebî zevke hitap eden bir anlatı değildir. İçerisinde özellikle çocuk eğitimine, çocuğun psikolojisine dönük düğüm noktaları taşıyan bu eser, sanatçı duyarlılığının yansımalarından öte, çocukları iyi tanıyan bir erişkinin öğütlerini ortaya koyan anlatıdaki başarılarıyla farklı hale gelir.

Hikâyenin hemen başında, okuyucunun gözleri önünde cereyan ediyormuşçasına, belki de okuyucuya “*müdahale etmeli miyim*” tavrını hissettirecek şekilde içten, objektif, ayrıntılı betimlemeler, pek çok yanlışın yaşanabileceğinin habercisidir. Olay örgüsü, bu betimlemelerle sağlanan neden sonuç ilişkilerini gündeme getirir. “*Anlatımda ayrıntıya önem vermek bu tarz öykülerde önemli bir yer teşkil eder. Tahlil, açıklama, yorumlama hatta kimi zaman bilgi vermek (malumat-fürüşlük) bu tarz öykünün özelliklerindedir.*” (Kolcu 2006, 65). Özellikle bu hikâyede çocuğun martı yavrusunu öldürme sahnesi “entrik yapı”yı ortaya koyar. Zira entrik yapı, zıt güçlerin mücadelesine bağlı olarak farklı eğilimlerle kendini gösterir. Hikâyedeki kahramanın olması gerekenle olan arasındaki çelişkileri bu duruma uygun bir şekilde kullanılmıştır. Kahramanın masumane bir şekilde annesinin yüzüne bakıp onun ilgisizliği karşısında martı yavrusunu öldürme sahnesiyle de bu çatışma ortaya çıkar. Zira eserin merak ve heyecan sunan hatta zirveye çıkan noktası ve eserin hararetli yapısı bu noktada kendini gösterir (Çetişli 2004, 61).

“Helezonik Olay Örgüsü”nün dikkat çektiği hikâyede, bir çerçeve vaka ile iç vaka bir arada bulunur. Dış yapıda bir çocuğun yaşadıklarının ortaya çıkardığı yıllar süren vicdan azabı, iç yapıda ise birtakım kelimelerle neden sonuç ilişkileri içerisinde, çocuğun şehir hatları vapurunda yaşadıklarıyla okuyucuya verilmek istenen mesaj, kurgunun oluşmasını sağlar. Kaldı ki helezonik yapı, bu şekilde eserin bütünlüğünü de sağlamaktadır. “İlk Cinayet” hikâyesi, kahramanın dört yaşındayken yaşadığı acı bir olayı, yıllar sonra bir yetişkinin dikkati ve bakışıyla anlattığı bir metindir. “Ben” anlatıcı tarafından aktarılan hikâyenin olay örgüsü, “*Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım!*” cümlesi ile başlar. Kendi içinde dört bölüme ayrılan metinde yaşanan olaylar belli bir sıra dâhilinde ve sebep sonuç ilişkisiyle şu olay halkalarından oluşur:

Düğüm Noktaları-Olay (Metin) Halkaları

- a. Annesiyle Şirket vapurunda yolculuk yapan kahramanın, annesinin elindeki sigara maşasını istemesi, **reddetse** de annesinin bunu vermesi

.....Annem, yanındaki çok sarı saçlı, genç bir hanımla **gülüşerek konuşuyor**, sigara içiyorlar. Annem sigarasını **ince gümüş bir maşaya** takmış. Ben bunu **istiyorum**.

- Al, ama **ağızına sürme!** diyor.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

- b. Kahramanın, güneşten kum kum parlayan tentenin kenarında el kadar bir gölgeyi görerek istemesi ve annenin önce **reddetmesine** rağmen bu gölgeyi -martı yavrusu- ona vermesi

..... Güneşten kum kum parlayan tentenin kenarında el kadar bir gölge kımıldıyor:

- Bak, bak! Diyorum.
- Annem de başını kaldırıyor:
- Kuş konmuş diyor,
- Ben bu kuşu isteyince:
- **Tutulmaz**, diyor.

..... Bu beyaz bir kuş... Annem alıyor elimden, **öpüyor**, sarı saçlı hanım da **öpüyor**, ben de **öpüyorum**.

..... Öteki kadınlar da lafa karışıyor, "**Yaşamaz!**" diyorlar. Annem beyaz kuşu "**A, zavallı, a, zavallı!**" diye uzun uzadıya **okşadıktan** sonra benim kucağıma veriyor.

- Eve götürelim, **belki yaşar**, diyor, ama **sakın sıkma** yavrum.
- Sıkmam.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

c. Kahramanın martı yavrusunu sıkarak öldürmesi

..... Gümüş maşacığına bir ince cigara takıyor. Yanındaki hanımla **yine** dalıyor lafa. Kuşcağzın tüyleri o kadar beyaz ki... Dokunuyorum. Kanatlarının kemikleri belli oluyor. Ayakları kırmızı. **Kaçmak** için hiç çırpınmıyor, şaşırılmış. Gözleri yusuvarlak.

Ben o vakit **gözlerimi anneme kaldırıyorum**. Yanımdaki hanımla **gülüşerek konuşuyorlar**. Benimle meşgul değil... Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça elimle tutuyorum. Bütün kuvvetimle sıkmağa başlıyorum. Kanatlarını açmak istiyorum. Öteki elimle onları da tutuyorum. Mercan ayakları dizlerime batıyor. Sıkıyorum, sıkıyorum. Dişlerimi, kırılacak gibi sıkıyorum, gık diyemiyor. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyor. Pembe sivri dili dışarı çıkıyor. Yuvarlak gözleri evvelâ büyüyor. Sonra küçülüyor, sonra sönüyor... Birdenbire, tekallüs etmiş ellerimi açıyorum. Beyaz kuşun ölüsü "pat!" diye düşüyor vere.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

d. Cinayet sonrası, annenin ve orada bulunan kadınların kahramanı/çocuğu suçlaması

..... Annem dönüyor, eğiliyor. Yerden bu henüz sıcak masum cesedi alıyor, “A...Aaa... Ölmüş!..” dedikten sonra bana dik dik bakıyor:

- Ne yaptın?
- Sıktın mı?
- Söyle bakayım?

Cevap veremiyor, avazım çıktığı kadar ağlamaya başlıyorum. Annemin elinden beyaz kuşun ölüsünü sarı saçlı hanım alıyor:

- Ah, ne günah!
- Zavalılcık.

Başka kadınlar da lafa karışıyor. Karşımızda oturan şişman, ihtiyar bir kadın cinayetimi haber veriyor:

- Boğdu. Gördüm vallahi, ne hain çocuk...

Annem sapsarı kesilmiş, sesi titriyor:

- “Ah insafsız!” diye bana tekrar acı acı bakıyor. Daha beter ağlıyorum. O kadar ağlıyorum ki... Beni artık susturamıyorlar. Ne vakit, nerede, nasıl sustuğumu bugün hatırlayamıyorum. Sanki ebediyen ağlıyorum.

Olay örgüsünün sonunda anlatıcı kahraman, yıllardır “ıstırap içinde yaşayan bir adam” olarak sonraki yaşamında sadece yaptığı değil, hatta düşündüğü fenalıkların bile “vicdanında tutuşturduğu nihayetsiz cehennem azapları” içinde kıvranarak ilk cinayetin bedelini öder. Henüz çocukken yaşadığı bu üzücü şeylerin hiç birini unutmaz. Onun hâtırası sanki “elem için yapılmış”tır. Bu vicdan azabı, kahramanı hayata karşı pişirerek iyi bir insan yapar.

“İlk Cinayet”, Maupassant tarzı hikâyenin özelliklerine uygun olarak bir “vaka hikâyesi”dir. Yazar, mesajı vakaya yükleyerek zaman, mekân ve şahıs kadrosunu, vakanın daha belirgin bir şekilde oluşmasını sağlamak için kullanmıştır. Ayrıca hikâye, son derece sağlam bir olay örgüsüne sahiptir. Her bir vaka halkası, bir diğerinin sebep ve sonucu olduğundan aralarında da bir kopukluk yoktur.

Olayın okuyucu üzerindeki etkisi bir hikâyede beklenenden daha fazla betimsel öğelere yer vermekle gerçekleşir. Özellikle bu hikâyedeki entrik yapının varlığı; merak ve heyecan duygusunun zirveye çıkış noktası ve eserin hararetli yapısı burada kendini gösterir. Çocuğu duygularla başlanan eylem, daha sonra annenin ilgisiz kalışıyla ve kıskançlıkla çocuğun hayatı boyunca unutamayacağı ilk cinayetine dönüşür:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

“Kuşçağızın tüyleri o kadar beyaz ki... Dokunuyorum... Kanatlarının kemikleri belli oluyor. Ayakları kırmızı. Kaçmak için hiç çırpınmıyor, şaşırmış. Gözleri yusuvarlak. Kırmızı gagasının kenarında sanki sarı bir şey yemiş de bulaşığı kalmış gibi sarı bir iz var. Boynunu uzatarak etrafa bakmağa çalışıyor. Ben o vakit gözlerimi anneme kaldırıyorum. Yanımdaki hanımla gülüşerek konuşuyorlar. Benimle meşgul değil. Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça elimle tutuyorum. Bütün kuvvetimle sıkmağa başlıyorum. Kanatlarını açmak istiyorum. Öteki elimle onları da tutuyorum. Mercan ayakları dizlerime batıyor. Sıkıyorum, sıkıyorum, sıkıyorum. Dişerimi kırılacak gibi sıkıyorum, gık diyemiyor. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyor. Pembe sivri dili dışarı çıkıyor. Yuvarlak gözleri evvelâ büyüyor. Sonra küçülüyor, sonra sönüyor... Birdenbire, tekallüs etmiş ellerimi açıyorum. Beyaz kuşçağızın ölüsü “pat!” diye düşüyor yere.”

Anlatma esasına bağlı metinlerde kurgusal yapının oluşmasında sayacağımız temel unsurları (zaman, mekân ve şahsiyet) anlatan kelime ve ifadeler başarılı bir şekilde sıralanır.

Yukarıda sıralanan düğüm noktalarının eserde oluşturduğu olay, seçilen birtakım kelimelerle aşağıdaki çatışmalar üzerine kurulur. Somut çatışma, çocuk ile anne arasında yaşanır. Bu yüzden asıl kahraman durumundaki çocuk tematik güç, anne ve arkadaşları ise karşı güçtür. Soyut çatışma ise, anlatıcı kahramanın yıllarca yaşadığı iç çatışmadır. Toplumun “büyük bir çöküş, çözümlüş ve yozlaşma” sürecinde eser veren Ömer Seyfettin, yaşananlardan rahatsızlık duyduğu için, “olan”ı hicvederken, “olması gereken”i okuyucusuna verme amacını taşıma gayretindedir (Çetişli 2004, 157).

Çatışma

Olması gereken	Olan-Gerçekleşen
<p>İlk duygu haz <i>Kuşçağızın tüyleri o kadar beyaz ki... Dokunuyorum. Kaçmak için hiç çırpınmıyor, şaşırmış.</i></p>	<p>İlk duygu ıstırap <i>Benimle meşgul değil. Annem, yanındaki çok sarı saçlı, genç bir hanımla gülüşerek konuşuyor, cigara içiyorlar.</i></p>

Hikâyedeki çatışmalar kahramanlara yüklenen sıfatlarla daha da belirginleştirilir. Bu aşamada özellikle düğüm-renk/renk-olay arasındaki uyum beraberinde metin halkalarının oluşmasına zemin hazırlar.

Henüz dört yaşındayken öldürdüğü martı yavrusunun kendisinde ömür boyu vicdan azabı uyandıran anlatıcı kahraman, hikâyenin ideal kişisidir. “Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım!” diyerek kendini anlatan kahraman, bu azabın âdeta kendini bildiğinden beri var olduğunu ifade eder. Bu ilk cinayetinden sonra, vicdanında “nihayetsiz cehennem azapları” içinde kıvrılmaktadır. Yaptıklarının hiç birini unutmayan bu kişi, hâtırasını bile elem için kullanılmaktadır.

Kendisinin “hain çocuk” olarak nitelendirilmesini ve annesinin sesi titreyerek “Ah insafsız!” deyip acı acı bakmasını ömrü boyunca kabullenemez ve ebediyen ağlar. Böylece ilk cinayetin anlatıcı kahramanın iç dünyasında ne kadar derin bir iz bıraktığını da anlamış oluruz. Bu cinayetin üzerinden otuz seneden fazla bir zaman geçmesine rağmen Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken gördüğü martılar neşesinin kaybolmasına sebep olur. Kalbinin içinde derin bir sızı büyür, göğsünü acıtır. Burada modern psikanalizin bireylerin ruh durumlarını incelemek için çocukluk dönemlerine inilmesi gerektiği kuralı hatırlatılmaktadır. Çeşitli itler, kompleksler, nevroz ve psikozların kaynağı, çocukluk devresinde yaşananlardan kaynaklanmaktadır. Kahramanın bu yaşananlardan bir ders çıkardığı ve hayatının geri kalan kısmında hiçbir canlıya zarar vermeyeceği anlaşılmaktadır. Kolcu bu durumu, “dört yaşındaki çocuğun kendinden zayıf bir canlıya karşı güç gösterisi” olarak değerlendirir. (Kolcu 2010, 25).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Ancak hikâyenin başından beri, martı yavrusu için söylenen “*tutulmaz... yavru olacak mutlaka... birdenbire tut ha... a zavallı daha yavru... denize düşerse boğulur... eve götürelim belki yaşar...*” gibi birtakım ifadeler, çocuğun onu kıskanmasına ve belki de öldürmesine neden olabileceğini düşündürmektedir. Zira martı için söylenen bu sözlerin çocuk için söylenmesi beklenirdi.

Hikâyede önemli bir işleve sahip kahramanın annesi, sorumsuz bir görüntü çizerek çocuğun martıyı öldürmesine sebep olur. Çocuğun isteklerine önce red cevabını verse de, sonra isteklerini yerine getirir. Hikâyenin sonunda da “*Ah insafsız!*” diyerek çocuğun hayatı boyunca unutamayacağı bir azap yaşatır. Annesinin yanındaki “*sarı saçlı, genç bir hanım*” da gülererek konuşup sigara içmektedir. Olumsuz bir kişi olarak ifade edilen bu kadın “*hain çocuk*” diyerek cinayeti haber verir.

Annem, yanındaki çok sarı saçlı, genç bir hanımla

Annem cıgarasını *ince gümüş bir maşaya.....*

Konuştuğu sarı saçlı hanımın çarşafı mavi

Öteki kadınlar

Yanındaki hanımla....

Sarı saçlı hanım

Başka kadınlar da.....

Karşımızda oturan şişman, ihtiyar bir kadın ...

Hikâye kahramanlarını anlatan ifadeler

Çocuk	Martı	Anne
<i>beyazlar</i> giymiş başım açık saçlarım çok galiba dağılmış hain çocuk ah insafsız	<i>tüyleri beyaz</i> el kadar gölge yavru küçük bir top beyaz bir kuş martı yavrusu Uçamıyor Boğulur ayakları kırmızı gözleri yusuvarlak kırmızı gaga gagasında sarı bir iz ince boyun mercan ayaklar sarı kenarlı gagacık pembe sivri dil sıcak masum ceset	<i>ince gümüş</i> maşa mavi tüylü yelpaze şemsiye sapsarı kesilmiş

Hikâyenin tek mekânı, yazarın hayal meyal hatırladığı çocukluk günlerine ait “*Şirket vapuru*”dur. Mekânda gürültülü bir kadın kalabalığı... Annesi ve yanındaki sarı saçlı, genç bir hanım gülüşerek konuşmaktadırlar. İlk başta olumlu ve geniş mekân özelliğini taşıyan bu şirket

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

vapuru, çocuğun martı yavrusunu öldürmesiyle dar mekân oluverir. Zira hayatı boyunca unutamayacağı acı bir olayı ona hatırlatır. Bu cinayetin üzerinden otuz seneden fazla bir zaman geçmesine rağmen Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken gördüğü bir martı birdenbire onun neşesini kaçıırır, kalbinde derin bir sızı büyür ve göğsünün acımasına sebep olur. Kahramanı ve olayı öne çıkaran yazar, mekânın tasvirine ilgi göstermez. Burada mekân, sadece kahramanın ruh dünyasını ve çektiği ıstırabı sezdirme işleviyle kullanılır.

Mekânı anlatan unsurlar

Şirket vapuru

Gürültülü bir kadın kalabalığı

Şirket vapurlarının güvertelerinde...

Anlatıcı kahramanın çocukluk anısına dayanan hikâyede, anlatma zamanı ile vaka zamanı farklıdır. Özellikle iki anlatıcının varlığı vaka zamanı ve anlatma zamanlarının farklılığını da ortaya koyar. Ayrıca değişik duyguların okuyucuda yaşanmasına da sebep olur. Hikâyenin ismiyle, merak unsuru güçlü bir şekilde öne çıkarılır. Geriye dönüş tekniğinin ağırlıklı olarak hissedildiği hikâyede bundan ötesi okuyucu psikolojisine göndermelerle oluşturulur.

Hikâye, anlatma zamanına ait “*Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım! Bu azap âdeti kendimi bildiğim anda başladı.*” cümlesiyle başlar. Hikâyenin sonunda anlatıcı kahraman, “*Kendimi bilir bilmez yaptığım bu cinayetin üzerinden işte otuz seneden fazla bir zaman geçti. Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem, birdenbire, neşemi kaybederim.*” diyerek yıllar sonra hatırladığı çocukluk günlerine ait ilk cinayetini hatırlar.

Vaka zamanı ise, henüz dört yaşında olan kahramanın, Şirket vapurunda annesinin kucağındaiken yaşadıklarıyla sınırlıdır. Bir yaz günü olduğu “*Çok aydınlık, çok güneşli bir hava...*” diyerek ifade edilir. Daha sonra çocuğun uçamayan “*Beyaz bir martı yavrusu*”nu yakalayıp boğmasıyla son bulur. Yaşananlardan hareketle hikâyenin yaklaşık olarak birkaç saatlik bir vaka zamanına sahip olduğu anlaşılır.

Zamanı anlatan unsurlar

Çok aydınlık çok güneşli hava

Galiba yaz

Dekoratif unsurlar

İnce maşa

Mavi tüylü yelpaze

Mavi çarşaf

Şemsiye

Kumkum parlayan tente

Keten tente

Gölge

Ömer Seyfettin, hikâye içerisinde anlatıcı kahraman kimliğini dramatik unsurlar içerisinde ortaya koyar. Birtakım sorgulamaların yapıldığı anlatı parçalarında Türkçe cümle yapısını zorlayacak örnekler sunsa da başarılı bir gerçeklik yansıtılır. Ardı ardına gelen cümlelerin uzunluk-kısalık yönüyle değişkenlikleri de kahramanın ruh halini ortaya koyan bir gerçeklik yansıtır. Bu çerçevede dil ve anlatıma ait eksikliklerden çok etkili bir mesaj bildirimini dikkat çeker. İki farklı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013*

anlatıcının varlığı anlatımdaki değişkenlikleri ortaya koyarken bu durum sanatçı açısından belirgin bir eksiklik olarak değerlendirilmemelidir.

Dramatik unsurlar

<p>Çocukla İlgili <i>acaba dört yaşında var mıydım? ne hain çocuk ah insafsız! sakın sıkma yavrum.</i></p>	<p>Martı Yavrusuyla İlgili <i>bu, beyaz bir kuş annem alıyor elimden, öpüyor sarı saçlı hanım da öpüyor ben de öpüyorum a, zavallı daha yavru, martı yavrusu uçamıyor olmalı denize düşerse boğulur a, zavallı, a, zavallı! eve götürelim belki yaşar sıkma-sıkmam kuşçağızın tüyleri o kadar beyaz ki kanatlarının kemikleri belli oluyor zavallıcık</i></p>
---	--

Bu yaklaşım Türkçe cümle yapısı adına fazlasıyla sıkıntılı olabilecek aşağıdaki betimleme örneğinde anlatıcı-anlatılan uyumu birlikteliği içerisinde de yadırganacak boyutlarda değildir. Böylesi bir yaklaşım eserin dramatik yönünü etkili bir şekilde ortaya koyar:

“..... Ben o vakit gözlerimi anneme kaldırıyorum. Yanımdaki hanımla gülüşerek konuşuyorlar. Benimle meşgul değil. Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça elimle tutuyorum. Bütün kuvvetimle sıkmağa başlıyorum. Kanatlarını açmak istiyorum. Öteki elimle onları da tutuyorum. Mercan ayakları dizlerime batıyor. Sıkıyorum, sıkıyorum. Dışlerini, kırılacak gibi sıkıyorum, gık diyemiyor. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyor. Pembe sivri dili dışarı çıkıyor. Yuvarlak gözleri evvelâ büyüyor. Sonra küçülüyor, sonra sönüyor... Birdenbire, tekallüs etmiş ellerimi açıyorum. Beyaz kuşun ölüsü “pat!” diye düşüyor yere.”

“İlk Cinayet” adlı hikâye, Ömer Seyfettin’e yöneltilen üslûp eleştirilerini hafifletecek, onun anlatımdaki titizlikten uzak tavrını ortadan kaldıracak hüviyettir. Eserde iki farklı anlatıcının varlığı hissedilir: *Bunlardan ilki, kahraman- anlatıcının dört yaşlarında olduğu dönem, ikincisi anlatma zamanına bağlı olarak çıkar. Başlangıçtaki “Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım. Bu azap adeta kendimi bildiğim anda başladı.”* cümleleri eserdeki üçüncü zaman dilimi içerisinde rol üstlenen okuyucuyu birdenbire farklı bir dünyanın atmosferine gönderir.

Hikâyeyi güçlü hale getiren özelliklerin başında betimleyici tavrıdan söz etmek gerekir. *Ömer Seyfettin realist tabloların yazarıdır* (Kolcu 2007, 24). Zira bu anlatım tarzı olayın akışında en önemli faktördür. *Geçmişe ait bir hadisenin şimdiki zaman ekleriyle anlatılması, eserdeki gerçeklik duygusunu kuvvetlendirmeye hizmet eder.* Çocuk ruhunu anlatma açısından tercih edilen bu yaklaşım aşırı gerçekliği; hatta natüralist bir eğilimi yansıtır. Anne- çocuk, figüratif ve dekoratif unsurların ustalıkla bir araya getirilişi kurguyu güçlendirir.

Hikâyenin serim bölümü kıyaslamalarla oluşturularak okuyucunun merak duygusu zorlanır. Yapı bakımından *“Hatıram sanki yalnız elem için yapılmış.”* gibi sıkıntılı cümlelerle, istenerek yapılmış kötülüklerin kapısı aralanır. Hatıraların yapılmış olması cümlesi, bilinçli bir şekilde işlenecek suçların önsözünü oluşturur. Soruların yoğunluğu birdenbire ikinci anlatıcının *“Evet dört yaşında var mıydım...”* gibi basit; hatta paragraf başı olamayacak cümleyle cevap

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

bulmaya başlar. Bundan ötesi çocuk ruhunun, çocuksu anlatımlarla zenginleşerek içten dışa yansımalarını ortaya koyar. Her ne kadar kahramanın karakteristik özellikleri hikâye formu içerisinde yeterince anlatılamamış olsa da anlık çizgide horlanan, değer verilmeyen, terk edilen bir çocuğun olumsuz tavırları yansıtılmaya çalışılır.

Başlangıç (serim) ve sonuç (çözüm) bölümlerinin eseri yazma zamanını yansıtan anlatıcıya ait olduğu hikâyede vurgulu cümleler - cümle yapıları bozuk olsa da - hem eğitsel, hem de psikolojik mesajları dolu dolu yansıtmaktadır. Dört yaşındaki çocuğun martı yavrusunu öldürmesi, kendisinden zayıf bir canlıya karşı gösterdiği bir güç gösterisidir. Bilinçaltındaki büyüme duygusunun kışkırttığı bu güç gösterisinden sonra çocuk, gördüğü tepkilerden dolayı savunma mekanizmasına girerek ağlar (Kolcu 2010, 24). Anlatım tarzları içerisinde *Şuur /Bilinç akışı* tekniğinin de dikkat çektiği eserde iki anlatıcının da cümlelerindeki dağınıklık, düzensizlik, hatta mantıksal aykırılıklar ve düzensiz cümleler öne çıkar. Zira şuur akımında, bilinç baskısından kurtulan duygular, serbest bir şekilde dışa yansıtılır. Bu yansıma çoğu zaman çağrışımlara dayanır ve gramer kuralları gözetilmez (Moran 1987, 67). Anlatıcı kahramanın Şirket vapurunda gördüğü martılar onu yıllar öncesine götürür: “*Kendimi bilir bilmez yaptığım bu cinayetin üzerinden işte otuz seneden fazla bir zaman geçti. Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem, birdenbire, neşemi kaybederim. Bir çocuk feryadıyla ağlamak isterim. Kalbimin içinde derin bir sızı büyür, büyür. Göğsümü acıtır.*”

Yukarıdaki cümlelerde özellikle birkaç kelime, hikâyenin vermek istediklerini yansıtır gibidir. Örneğin “*yaptığım*” yüklemi yukarıda bahsedildiği gibi çatışmanın kaynağını oluşturur. Olması gerekenle olan arasındaki ayırım bu kelimedeki hissedilir. Çünkü çocuk ruhuna cinayet işlemek; dolayısıyla bilinçli olarak bu eylemin yapıldığını anlatan ‘*yaptığım*’ ifadesi uymaz. Ancak, *yaptığım, öpüyorum, ağlıyorum* gibi sık kullanılan kelimelerle de sanatçı anlatımı zenginleştirir ve muhtevada sürekliliği sağlar. Bu da *leitmotiv/kulavuz motif* tekniğinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir; çünkü bu ifadeler kahramanla ilgili belirleyici ve onu karakterize eden unsurlardır.

Sonuç

Ömer Seyfettin’in “İlk Cinayet” adlı hikâyesi sadece bir anlatı özelliği taşımayan, aynı zamanda eğitsel açıdan irdelenmesi gereken özelliklere sahip örneklerden biridir. Hikâyenin açık bir mesaj endişesi içinde kaleme alındığı görülür. Ancak bu mesaj, türün imkânlarının elverdiği ölçüde olabildiğince eritilerek verilmiştir. Gerek kurgu gerekse mesaj yapılanması bakımından oldukça başarılıdır. Eserde yer alan bütün kelimeler bu anlamda önemli ve hikâye türünün canlılığını ortaya koyacak özelliktedir.

Aradan geçen yıllar içerisinde sadeleştirme kaygısıyla üzerinde oynanan eserde estetik anlamda eksiklikler dikkati çeker. Sanatçının bu hikâyede kullandığı her kelimenin bilinçli olarak yerleştirdiği, sadece anlam-mesaj kaygısıyla hareket etmediği, seslerden yararlanarak eserin anlatım ve anlam gücünü zenginleştirmek istediği unutulmamalıdır. Ne “*Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım! Bu azap âdeta kendimi bildiğim anda başladı.*” cümlesi yerine “*Ben sürekli acı içerisinde yaşayan bir adamım! Bu acı adetâ kendimi bildiğim anda başladı.*” gibi ses değerlerinin kaybolduğu bir sadeleştirme, ne de “*Kendimi bilir bilmez yaptığım bu cinayetin üzerinden işte otuz seneden fazla bir zaman geçti.*” “*Ben o vakit gözlerimi anneme kaldırıyorum.*” cümlelerindeki yanlış kelime kullanılmış yaklaşımları, hikâyedeki mesaj-anlatı bütünlüğü anlaşılmadan değerlendirilmemelidir. Geçmişe dönük hayıflanma veya dövünmenin yansıtıldığı *ıstırap* kelimesinin yerine *acı* kelimesinin çok hafif kalacağı, *yaptığım* kelimesinde otuz yıldır bitmeyen hayıflanmayı veya vicdan azabını, başın değil de *gözlerin* anneye doğru kaldırılmasındaki suçlu çocuk profilinin mitolojik özellikleri de hatırlatacak şekildeki görüntüsünü değişik kelimelerle anlatmak mümkün olabilir miydi, diye düşünmek gerekir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif (1986). **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ALTINKÖPRÜ, Tuncel (1999). **Şahsiyet Analizi**, İstanbul: Hayat Kişisel Gelişim Psikoloji Dizisi
- ÇETİŞLİ, İsmail (2004). **Metin Tahlillerine Giriş/2**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜNDÜZ, Osman (2003). **Düş İle Gerçek Arasında Oktay Akbal'ın Öykücülüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (1992). **Hikâye Tahlilleri**, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KOLCU, A. İhsan (2006). **Öykü Sanatı**, Konya: Salkımsöğüt Yayınları.
- KOLCU, A. İhsan (2010). **Millî Edebiyat II Nesir**, Konya: Salkımsöğüt Yayınları.
- MORAN, Berna (1987). **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ŞİMŞEK, Tacettin (2002). **Çocuk Edebiyatı**, Ankara: Rengârenk Yayınları.
- ÜNAYDIN, R. Eşref (1985). **Diyorlar ki**, (Haz. Şemsettin Kutlu), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

